

ties. Tegen de eerste opvatting pleiten de uitkomsten, verkregen met normale sera en met konijnensera, zoodat de laatste opvatting het waarschijnlijkst moet worden geacht, welke evenwel door onderzoekingen met extrakten van andere spirochaeten zal moeten worden gesteund.

J. PH. STAAL.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Die Anomalien der Skleralspannung von Dr. HUGO STRANSKY.
Band I. Leipzig und Wien, FRANZ DEUTICKE, 1912. Prijs 3,90

De schrijver verzekert in zijn voorrede, dat hij het glaucoma simplex heeft leeren doorgronden; dat prikkelt tot kennismaking. In de eerste hoofdstukken vindt men betoogd, dat de hardheid van het oog niet alleen afhangt van den intra-oculairen druk, maar ook van de hardheid van de sclera zelf; een betoog dat, zooals trouwens het geheele boek, veel langer is geworden dan noodig was; „fassen wir noch einmal zusammen” en „heben wir noch einmal hervor” zijn tot de laatste bladzijde schering en inslag. Intusschen hebben de genoemde hoofdstukken de verdienste, de aandacht terug te roepen tot de spanningsverhoudingen in de sclera; sinds LEBER's werk zijn deze wel eenigszins — niet geheel — verwaarloosd. Uit deze verhoudingen ontwikkelt de schrijver nu de volgende onderstellingen: Het inflammatoire glaucoom berust op verhooging van den intra-oculairen druk; de sclera wordt daardoor sterker gerekt, het oog wordt grooter. Het glaucoma simplex daarentegen heeft met verhooging van den intra-oculairen druk niets te maken; het is het gevolg van een inducerende ontsteking van de sclera: deze wordt dikker, steviger, harder op het gevoel; de sclera wordt minder rekbaar, het oog kleiner. Na dit alles in den breede uiteengezet te hebben, gevoelt de schrijver zich verplicht „die Existenz dieser Entzündung in der Sclera pathologisch-anatomisch und histologisch nachzuweisen”. Maar nu valt zijn bewijstrant niet mede: hij komt neer op een reeks aanhalingen uit al wat er zoo al over glaucoom is meegedeeld en voorzoover dat in zijn kraam te pas komt. Een paar voorbeelden: „zuweilen scheint sogar das Auge im akuten Anfalle etwas hervorzutreten”; deze woorden van SCHMIDT-RIMPLER moeten bewijzen, dat ook hij vergrooting van het oog bij het inflammatoire glaucoom heeft waargenomen; voor de scleritis indurativa worden MANFREDI en KNIES aangehaald, die „eine partielle Entzündung im Bereiche der Sklera” gevonden zouden hebben, gelijk ook „neuerdings DE VRIES”, die, zooals bekend is, zeer fijne litteekenstreepjes in de kamerbocht heeft aangetoond, maar zeker daarbij nooit aan een scleritis indurativa heeft gedacht. En wat zeer opmerkelijk is: de schrijver doet gewoonlijk aanhalingen uit den tweeden druk van VON GRÄFE und SÄMISCH's *Handbuch*, maar een enkelen keer (bldz. 126) uit den eersten, en wel woorden, die in den tweeden druk niet meer voorkomen!

Geen enkele klinische waarneming, geen enkel eigen onderzoek voert de schrijver aan, om zijn beweringen te staven. Een methode om klinisch onderscheid te maken tusschen verhoogden intra-oculairen druk en verharde sclera wordt in de voorrede beloofd, maar niet gegeven. Wat de schrijver „bewijzen” noemt, zijn niet anders dan onderstellingen; alle verschijnselen van het glaucoom worden in de volgende hoofdstukken zoogenaamd „verklaard”, inderdaad evenwel slechts door aanvullende onderstellingen in overeenstemming gebracht met het aangenomen beginsel. Deze betoogtrant bereikt zijn toppunt in de verklaring der glaucomateuse excavatie. De schrijver gevoelt, dat hiermee zijn betoog staat of valt. Ten eerste moet hij bewijzen, dat bij glaucoma simplex de papil niet door een verhoogden druk in het oog wordt teruggeduwd. Daartoe wordt een retrolaminaire ruimte in de onderstellingen opgenomen, een lymphruimte achter de lamina cribrosa, die door de gaten dezer membraan in verbinding staat met het inwendige van het oog: in deze lymphruimte heerscht dezelfde druk als in het oog, ergo is de lamina cribrosa vóór en achter steeds aan denzelfden druk blootgesteld en kan er niet door bewogen worden. Na dit bewijs eenige pathetische bladzijden over den val der druktheorie. Intusschen rijst de vraag, hoe het staat met den druk in de ruimte van TENON? Deze staat in verbinding met het inwendige van het oog door lymphbanen langs de venae vorticosae, die zeker toch nog wel wijder zijn dan de onderstelde kanalen door de lamina cribrosa. Zoo zou dus ook rondom de geheele sclera dezelfde druk heerschen als in het oog, en het geheele oog onafhankelijk moeten zijn van den intra-oculairen druk. Althans volgens den schrijver, maar volgens de gangbare natuurkundige wetten zou het nog erger zijn; laat ik uit LORENTZ's „*Beginselen der Natuurkunde*” aanhalen: „Men zou kunnen meenen, dat, wanneer aan de binnen- en buitenzijde (van een hollen bol) de gelijke drukkingen p (per vlakte-eenheid) bestaan, het volume niet zou veranderen. De onjuistheid dier meening blijkt als volgt. Het is natuurlijk onverschillig, op welke wijze wij op den binnenwand den druk uitoefenen. Een denkbeeldig middel nu om dat te doen bestaat hierin, dat wij in de holte een kern van dezelfde stof aanbrenge, die zóó nauw sluit, dat zij met den wand één geheel uitmaakt. Wordt dan aan de buitenzijde de druk p aangebracht, dan ontstaat die ook overal in het binnenste, en tegen den wand wordt werkelijk aan weerszijden in gelijke mate gedrukt. Alle afmetingen nemen thans echter af in een verhouding, die uit den coëfficiënt van samendrukbaarheid kan berekend worden en men komt tot het besluit: Wanneer een holle bol (of vat van willekeurige gedaante) aan de buiten- en de binnenzijde aan een druk p is blootgesteld, wordt het inwendige volume evenveel kleiner als het geval zou zijn met een daarin passende kern van dezelfde stof, wanneer men daarop denzelfden druk liet werken”. Hieruit zou dan moeten worden afgeleid, dat het oog bij inflammatoir glaucoom door den verhoogden intra-oculairen druk zou krimpen, in strijd met schrijvers' theorieën.

En waardoor ontstaat de excavatie nu wel? Het gaatje in de sclera, waarin de lamina cribrosa past, wordt iets kleiner, wanneer het oog inkrimpt door de scleritis indurativa; de lamina wordt dus te groot, moet bol gaan staan. Reken dit echter eens even na: schrijver beroept zich op KOSTER, die bij een drukverschil van 0 tot 100 mM. kwik het varkensoog 0.25 mM. in doorsnee zag toenemen; leid hier uit af de verkleining van het gaatje en de kromming van de lamina en men zal vinden, dat zij slechts 0.1 mM. daardoor verplaatst kan worden. Heeft de schrijver misschien gevoeld, dat deze verklaring niet afdoende is? Hij heeft tenminste dadelijk andere factoren klaar; maar hoort nu eens, hoe willekeurig de redeneering wordt: terwijl de sclera door nieuwvorming van bindweefsel dikker en steviger wordt, wordt de lamina „pour le besoin de la cause” door hetzelfde proces nu langer en slapper en puilt daardoor verder naar achteren uit.

Waarom heeft de schrijver dit eerste deel van zijn boek zonder eenig bewijs in het licht gegeven? In de voorrede zegt hij, niet langer te willen wachten om ook anderen deelgenoot van zijn gedachten te maken. Wanneer men dan evenwel in den tekst leest, dat een belangrijk deel van dit werk reeds negen jaar op schrift staat, dan gevoelt men spijt, dat de schrijver nog maar niet even gewacht heeft, totdat ook zijn bewijsmateriaal was neergeschreven. Want het boek, dat nu den indruk maakt van de openbaring van een „idée fixe”, zou eerst dan waarde krijgen, wanneer de onderstellingen, die best waar kunnen wezen, ons ook waar gemaakt waren. Laat ons hopen, dat een volgend deel de bewijzen nog zal brengen.

G. J. SCHOUTE.

INGEZONDEN.

PECCAVI ¹⁾

De Heeren QUIX en HERS hebben gelijk; ik had mij niet in *die* houding en *die* omgeving moeten laten fotografeeren.

Maar hoe is dit gegaan? Ik heb, in Breslau zijnde, daar op verzoek van KÜTTNER mijn methode van verhemelteplastiek vertoond en vertel dit later thuis. Een familielid, die een courant bezit, hoort dit en zet het fluks in zijn blad, welk bericht door andere Haagsche bladen werd overgenomen. Toen verschijnt bij mij een heer met het verzoek mij te mogen fotografeeren voor de pers. Ik maakte daartegen bezwaar met de woorden: dat mij dit te veel naar reclame riekte, waarop hij antwoordde dat hij reeds een groote reeks hoogleraren op dezelfde wijze had genomen en noemde mij namen, waarvan ik mij herinner de bezitters in *de Prins* te hebben zien staan. En dan het liefst in de omgeving, waarin ik werkte en quasi aan het werk. En zoo heb ik mij door zijn redeneeren à la BRUGMAN laten overhalen; maar heb er, toen ik hoorde dat ik in allerlei geïllustreerde

¹⁾ Door de drukkersstaking te Amsterdam zijn wij eerst heden in de gelegenheid dit antwoord op de stukken van QUIX en HERS in n°. 1 van dezen jaargang te plaatsen.